नं. ५३१६

साध्य सन्देह हेतुः
तैलिङ्ग्यम्

पत्र सं. १ —— सं. ४

विषय: न्याय वैशेषिकं

साध्यसंदेहहेतुः तैलिंगदेशालिप्याम्

५३१६

5316
F = 9.
तैलंगू भाषा

ಶ್ಚೋಭಯೋರೇತದ್ವಿಷಯತಾವಾದಿಭಿಃ ಕೋಟ್ಯೋರ್ಭಾವಾಭಾವಯೋಃ ಪ್ರತ್ಯೇಕಸಂಶಯೇಷು ಭಾವಪ್ರಕಾರತಾನಿರೂಪಿತವಿಶೇಷ್ಯತ್ವಾಭಾವಪ್ರಕಾರತಾನಿರೂಪಿತವಿಶೇಷ್ಯತ್ವಯೋಃ ಸ್ವತಾದಾತ್ಮ್ಯ

ಖ್ಯವಿಶೇಷ್ಯತಾದ್ವಯಾನಿರೂಪಕತ್ವಸಂಶಯಾಪ್ರಸಿದ್ಧ್ಯಾಽಸಂಭವಾಪತ್ತೇಃ॥ ಭಾವಾಭಾವತದುಭಯನಿರೂಪಿತೈಕವಿಶೇಷ್ಯತಾಯಾಃ ಸಂಶಯೇ ಸ್ವೀಕಾರೇ ಏಕೈಕಕೋಟಿಪ್ರಕಾರತಾ

ಮಾತ್ರನಿರೂಪಿತವಿಶೇಷ್ಯತಾವತ್ತ್ವಸ್ಯ ಭಿನ್ನತಯಾ ಸಂಶಯನಿಶ್ಚಯಯೋರೇಕವಿಷಯತಾಶಾಲಿತ್ವಾನುಪಪತ್ತೇಃ॥ ಏವಂ ಪೂರ್ವಭೂತಸಂಶಯಪದೇನ ನಿವೃತ್ತೇತ

ದಭಾವವಿಷಯಕಜ್ಞಾನವಾನ್ನಿವೃತ್ತತದಭಾವವಿಷಯಕಜ್ಞಾನವಾಂಶ್ಚ ನಿಶ್ಚಯೋ ನ ವಿಸಂಶಯಸ್ಯಾಪಿ ಧರ್ಮಃ ಶಕ್ಯತಯಾ ತಾದೃಶಸಂಶಯಂ ಪ್ರತಿ ನಿವೃತ್ತತದಭಾವ

ವಿಷಯಕಜ್ಞಾನತ್ವಂ ತದುಭಯಧರ್ಮಾವಚ್ಛಿನ್ನವಿಶೇಷ್ಯಕತಾನಿವೃತ್ತತದಭಾವವಿಷಯಕಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾರಕಜ್ಞಾನತ್ವೇನಯಾ ಕಾರಣತಾಯಾಃ ಸ್ವಾಪಿ ಪೂರ್ವಭೂತಸಂಶಯನಿವೃತ್ತಿ

ತಾವಚ್ಛೇದಕತಾವಚ್ಛಿನ್ನಾಧಿಕರಣೀಯನಿವೃತ್ತತದಭಾವವಿಷಯಕಜ್ಞಾನಂ ತದಂಶೇ ತದುಭಯನಿಷ್ಠಧರ್ಮಾವಚ್ಛಿನ್ನವಿಶೇಷ್ಯಕತ್ವಾವಚ್ಛಿನ್ನತ್ವಾತ್॥ ಏತೇನ ಜನ್ಯತಾವಿಶಿಷ್ಟ

ಯಾ ಜನಕತಾತಾದೃಶಜನಕತಾವಚ್ಛೇದಕೀಭೂತಪ್ರಕಾರತಾವಚ್ಛೇದಕಧರ್ಮಾವಚ್ಛಿನ್ನಾಧಿಕರಣಧರ್ಮಿಕತ್ವಮೇವ ವಿವಕ್ಷಣೀಯಂ॥ ಜನ್ಯತಾವಿಶಿಷ್ಟಂ ಚ ಸ್ವನಿರೂಪಿತಸ್ವಾ

ವಚ್ಛೇದಕೀಭೂತವಿಶೇಷ್ಯತಾವಚ್ಛೇದಕತಾಪರ್ಯಾಪ್ತ್ಯಧಿಕರಣಧರ್ಮಾವಚ್ಛಿನ್ನವಿಶೇಷ್ಯತಾಕತ್ವಾವಚ್ಛಿನ್ನತ್ವೈತದುಭಯಸಂಬಂಧೇನ ಸ್ವಂ ಜನ್ಯತಾತದ್ವಾವಚ್ಛಿನ್ನನಿಷ್ಠತ್ವತದಭಾ

ವವಿಷಯಕಜ್ಞಾನವಾನಯಂ ನಿಶ್ಚಯೋ ನ ವಾ ಅಯಂ ಚ ನಿಶ್ಚಯೋ ನ ವಾನ್ಯಾದಿಸಂಶಯೇ ಜನ್ಯತಾದ್ವಯೋಃ ಏಕಾನಿವೃತ್ತತದಭಾವವಿಷಯಕಜ್ಞಾನವದಿದಂತ್ವಾವಚ್ಛಿನ್ನವಿಶೇ

ಷ್ಯಕತ್ವಾವಚ್ಛಿನ್ನಾ॥ ಅಪರಾ ಕಿಂ ಚ ಲಕ್ಷಿತಂ ತ್ವಾವಚ್ಛಿನ್ನವಿಶೇಷ್ಯಕತ್ವಾವಚ್ಛಿನ್ನಾ ತತ್ರ ಪ್ರಥಮಜನ್ಯತಾನಿರೂಪಿತತ್ವಂ ನಿವೃತ್ತತದಭಾವವಿಷಯಕಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾರತಾ

ನಿರೂಪಿತೇದಂತ್ವಾವಚ್ಛಿನ್ನವಿಶೇಷ್ಯಕತ್ವಾವಚ್ಛಿನ್ನಜನಕತಾಯಾ ಏವ ವರ್ತತ ಇತಿ ತಾದೃಶಜನಕತಾಯಾಃ ಪ್ರಥಮಜನ್ಯತಾನಿರೂಪಿತತ್ವಸತ್ತ್ವೇಪಿ ಪ್ರಥಮಜ

౧ శ్రీ హయగ్రీవాయ నమః॥ ఓం॥ సాధ్యసందేహాత్మత్వాద్ధియ ధారాశ్రుత వ్యాలతః పక్షధర్మతాజ్ఞానే సాధ్యసందేహజనకత్వం హేతుత్వేఽప్యయోపస్థాపకత్వం చ లభ్యతే
ఏతేన సతి అయం నిత్యో జ్ఞానాదిత్వాదిత్యాదౌ జ్ఞానత్వరూపసద్ధేతావతివ్యాప్తిః॥ నిత్యత్వతదభావవిషయకజ్ఞానవానయం నిత్యో నవేతి సంశయం ప్రతి ధర్మితావచ్ఛేదక
జ్ఞానవిధయా కారణీభూతం యన్నిత్యత్వతదభావవిషయకజ్ఞానవానయమితి జ్ఞానం తన్నైవ సంబంధిజ్ఞానవిషయో నిత్యత్వాభావ్యత్వోపస్థాపకత్వయోర్ధర్మ
నవిషయకత్వస్య జ్ఞానరూపసద్ధేతౌ సత్త్వాత్ ఫలీభూతసంశయస్య ధర్మితావచ్ఛేదకతయా ధర్మిజ్ఞానపర్యాప్తతావచ్ఛేదకధర్మావచ్ఛిన్నవిశేష్యకత్వం ప్రకారాంశజ్ఞా
నాంశే న సంశయజనకత్వం తస్య మిథ్యాత్వాత్ ఫలీభూతసంశయపదేన నిత్యత్వతదభావవిషయకజ్ఞానవానయం నిత్యో నవేతి సంశయో ధారాశయ తథ్యమితి తావచ్ఛేద
కతాపన్నత్వతదభావవిషయకజ్ఞానత్వావచ్ఛిన్నధర్మితావచ్ఛేదకపర్యాప్తతావచ్ఛేదకధర్మావచ్ఛిన్నవిశేష్యకత్వే నిత్యత్వతదభావవిషయకజ్ఞానప్రకారకజ్ఞానత్వేన తా
దృశసంశయం ప్రతి జనకత్వాత్ తయోస్త్వదేన నిత్యత్వసాధ్యకత్వే జ్ఞానస్య ధారణానాం న సంభవతీతి నిత్యత్వసాధ్యకత్వే జ్ఞానరూపసద్ధేతావతివ్యాప్తివార
ణసంభవేఽపి వహ్నిమానయం ధర్మితావచ్ఛేదకే ఏవం ప్రకారేణ అతివ్యాప్తివిరహేఽప్యసిద్ధ్యుపస్థాపకత్వస్య ఘటితయోరన్యథా బాధ్యతాబాధితం॥ ననుఫ
లీభూతసంశయపదేన నిత్యత్వతదభావవిషయకజ్ఞానవానయం చ నిత్యో నవేతి సంశయస్యాపి ధారణానాం సంభవతి తథ్యం సంశయధర్మితా
వచ్ఛేదకతాఘటితం ఇదంత్వేఽపి పర్యాప్తా ఇదంత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యకతాదృశజ్ఞానప్రకారకజ్ఞానత్వేనాపి తాదృశసంశయం ప్రతి జనకత్వాత్ జ్ఞానే అతిప్రసం
గో దుర్వారః ఇతి న చ వహ్నివిశేష్యతాదృశోపస్థాపకత్వనివేశే పితాదృశసంశయస్య ఫలీభూతసంశయపదేన ధారణానాం న సంభవతీతి వాచ్యం॥ సంశయస్య

తయోస్స్వావచ్ఛేదకత్వభూతవిశేష్యతావచ్ఛేదకతాపర్యాప్త్యధికరణధర్మావచ్ఛిన్నవిశేష్యత్వావచ్ఛిన్నత్వ్యఘ్రుయమితయోభయసంబంధేనజన్యతాన్వైశిష్ట్యస్యజ
నకతాయాంనివేశోనసంభవతీతిచేదత్రోచ్యతేసాధ్యసంశయేకించిద్ధర్మావచ్ఛిన్నధర్మితావచ్ఛేదకత్వానిరూపకత్వంనివేశ్యతాదృశసంశయధర్మి
తావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యకయత్కించిద్ధర్మావచ్ఛిన్నప్రకారకజ్ఞానత్వేనసంశయజనకతాపర్యాప్త్యవచ్ఛేదకత్వమేవసవ్యభిచారత్వంభట్టాచార్యైరుక్తపర్యా
ప్తినివేశస్తుసంశయతాదృశవిశేషణనివేశసూచనాయ॥ఏవంచనిత్యత్వతదభావవిషయకజ్ఞానవానయంనిత్యోనవేతిసంశయజ్ఞానత్వావచ్ఛి
న్నాయాంధర్మితావచ్ఛేదకతాతన్నిరూపకత్వస్యసత్త్వాత్తాదృశసంశయోనలక్షణాప్లువకః॥కింతుధర్మితావచ్ఛేదకతాంశేనిష్ప్రకారకఏవతత్సంశయో
భధర్మితావచ్ఛేదకప్రకారకజ్ఞానస్యతుకారణతానయత్కించిద్ధర్మావచ్ఛిన్నప్రకారకజ్ఞానత్వావచ్ఛిన్నాఇతిధర్మితావచ్ఛేదకప్రకారకజ్ఞానవృత్తాయా
నసత్త్వేతావతిప్రసక్తిః॥ధూమఃసాధ్యవత్త్వేతుపర్వతోధూమవాన్నవేతినిరవచ్ఛిన్నధర్మితావచ్ఛేదకతాకసంశయహూదాయవహ్నిర్వ్యభిచా
రిణీనాప్రసిద్ధిః॥ఏవమన్యత్రాపినచపర్వతోవహ్నిమాన్నవాపర్వతశ్చరాసభవాన్నవాఇతిసంశయస్యాపినిరుక్తరూపాక్రాంతతయాతా
దృశసంశయంప్రతిరాసభతదభావసాధారణ్యంభిన్నధూమప్రకారతాశాలిజ్ఞానత్వేనకారణతయావహ్నిసాధ్యకత్వేపిరాసంభ
తదభావసాధారణ్యహూదాయధూమేఽతిప్రసక్తిరితివాచ్యమేవత్రిగుణత్రయమేణసాధారణధర్మవత్తాజ్ఞానజన్యతావచ్ఛేదకకోటౌసాధ్య
సంశయత్వస్యఅప్రవిష్టతయాసాధ్యసంశయత్వస్యజన్యతాయాంనివేశ్యవారణసంభవాదితివాచ్యం॥యత్కించిత్సాధ్యసంశయనిరూ

ಷ್ಟತಾವಚ್ಛೇದಕೀಭೂತವಿಶೇಷ್ಯತಾವಚ್ಛೇದಕತಾಪರ್ಯಾಪ್ತ್ಯನಧಿಕರಣಂ ನಿಷ್ಠಪ್ರಕೃತತದಭಾವವಿಷಯಕಜ್ಞಾನೇ ಘಟಂ ಪ್ರತ್ಯುತ ಘಟಭಯಾಮೇವ ತದವಚ್ಛಿನ್ನವಿಶೇಷ್ಯಕತ್ವಾ
ವಚ್ಛಿನ್ನತ್ವಾಭಾವಾತ್ ಪ್ರಕೃತ ಜನ್ಯತಾವಿಶಿಷ್ಟಾನತಾದೃಶಜನಕತಾ ಇತಿ ಅಯಂ ನಿಷ್ಠಪ್ರಕೃತತದಭಾವವಿಷಯಕಜ್ಞಾನವಾನಿತಿ ಜ್ಞಾನೇ ಯಾದೃಶಧರ್ಮಿತಾವಚ್ಛೇದಕಪ್ರ
೭ ಕಾರಕಜ್ಞಾನವಿಧಯಾ ಜನಕತಾಸಾಂನಿರೂಪಿತತ್ವಸಂಬಂಧೇನ ಜನ್ಯತಾವಿಶಿಷ್ಟಾ ಇತಿ ತಾದೃಶಜ್ಞಾನೀಯಪ್ರಕಾರಕತಾವಚ್ಛೇದಕತಾಪರ್ಯಾಪ್ತ್ಯನಧಿಕರಣನಿಷ್ಠಪ್ರ
ತದಭಾವವಿಷಯಕಜ್ಞಾನತ್ವಧರ್ಮರೂಪಾಯಾ ಜ್ಞಾನೇ ನಾತಿಪ್ರಸಂಗಃ ಇತ್ಯುಕ್ತತ್ವಾದಪಿ ನ ನಿಸ್ತಾರಃ ನಿಷ್ಠಪ್ರಕೃತತದಭಾವವಿಷಯಕಜ್ಞಾನವಾನ್ ನಿಷ್ಠಪ್ರಕೃತತದಭಾವವಿಷಯ
ಕಜ್ಞಾನವಾನಯಂ ನಿಷ್ಠ್ಯಾನವಾನಿತಿ ಸಂಶಯೇ ಯಾನ್ನಿಷ್ಠಪ್ರಕೃತತದಭಾವವಿಷಯಕಜ್ಞಾನಧರ್ಮಿತಾವಚ್ಛೇದಕತಾಪನ್ನಂ ನಿಷ್ಠಪ್ರಕೃತತದಭಾವವಿಷಯಕಜ್ಞಾನವಿ
ಥಂ ಪ್ರತ್ಯೇವ ತದುಭಯಂ ತದ್ಧರ್ಮಾವಚ್ಛಿನ್ನವಿಶೇಷ್ಯಕತ್ವಾವಚ್ಛಿನ್ನಾಯಾ ಜನ್ಯತಾ ತನ್ನಿರೂಪಿತತ್ವಂ ನಿಷ್ಠಪ್ರಕೃತತದಭಾವವಿಷಯಕಜ್ಞಾನವಾನ್ ನಿಷ್ಠಪ್ರಕೃತತದಭಾವ
ವಿಷಯಕಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠಜನಕತಾಯಾಂ ವರ್ತತೇ ಇತಿ ತಸ್ಯಾಪಿ ಶ್ಯಾ ತಾದೃಶಜನ್ಯತಾವಚ್ಛೇದಕೀಭೂತವಿಶೇಷ್ಯತಾವಚ್ಛೇದಕತಾಪರ್ಯಾಪ್ತ್ಯನಧಿಕರಣನಿಷ್ಠಪ್ರಕೃತತದಭಾವವಿ
ಷಯಕಜ್ಞಾನೇ ಘಟಂ ಪ್ರತ್ಯೇವ ತದ್ಧರ್ಮಾವಚ್ಛಿನ್ನವಿಶೇಷ್ಯಕತ್ವಾವಚ್ಛಿನ್ನತ್ವಮಪಿ ವರ್ತತೇ ಇತಿ ಜನ್ಯತಾವಿಶಿಷ್ಟಾಯಾ ಜನಕತಾ ತಾದೃಶಜನಕತಾವಚ್ಛೇದಕೀಭೂತ
ಪ್ರಕಾರತಾವಚ್ಛೇದಕತಾಪರ್ಯಾಪ್ತ್ಯನಧಿಕರಣಧರ್ಮಸ್ಯೈವ ಪ್ರಕೃತ ಜ್ಞಾನೇ ಸತ್ವಾತ್ ॥೧೦॥ ಏವಂ ಸಾಮಾನ್ಯತಃ ಸಾಧ್ಯಸಂಶಯಂ ಪ್ರತಿ ಸಾಧ್ಯವದಭಾವಸಹಚರಿತಧ
ರ್ಮವತ್ವಜ್ಞಾನತ್ವೇನ ಕಾರಣತ್ವೇ ಅಸಾಧಾರಣಧರ್ಮವತ್ವಜ್ಞಾನಜನ್ಯಸಂಶಯೇ ವ್ಯಭಿಚಾರಃ ಅತೋ ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಾಭ್ಯಾಂ ಪರತ್ವಸಂಬಂಧೇನ ಅಸಾಧಾರಣಧರ್ಮ
ವತ್ತಾಜ್ಞಾನವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಂ ಕಾರ್ಯದಿಶಿ ಅವಶ್ಯಂ ನಿವೇಶನೀಯಂ ತಥಾ ಚ ಧರ್ಮಿತಾವಚ್ಛೇದಕತಾವಚ್ಛಿನ್ನವಿಶೇಷ್ಯಕತ್ವಸ್ಯ ಸಾಧಾರಣಧರ್ಮವತ್ತಾಜ್ಞಾನಜನ್ಯತಾನವಚ್ಛೇದಕ

ఽవచ్ఛేదంచ సమానాకారకజ్ఞానీయవిషయితయోరైక్యాభిప్రాయేణ అన్యథాపూర్వోక్తబాధనిశ్చయీయశూన్యత్వాత్ ననిత్యత్వతదభావవిషయకజ్ఞానవానయమితి జ్ఞానీయప్రకార
శితకారణతానవచ్ఛేదకత్వస్యైవ సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారతానిరూపితవిశేష్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపితత్వోభయసంబంధేన ఏవంచ పక్షేయోధూ
మవాన్నవేత్యాకారకేయం యస్సంశయః పక్షతావచ్ఛేదకధర్మికేతరధూమతదభావసహచరితత్వవత్త్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాశాలిజ్ఞానాన్యవహితోత్తరక్షణావృత్తిసంశయస్య
జనకతానవచ్ఛేదకత్వేన పక్షతావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపితధూమతదభావసహచరత్వావచ్ఛిన్నవహ్నిత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతాయామితి ప్రసిద్ధినిరూపితకారణతానవచ్ఛేదకత
త్వస్యైవ యస్సాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారతానిరూపితవిశేష్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపితత్వ ఏతదుభయసంబంధేన సాధ్యసంశయవిశిష్టాన్యత్వం సాధా
రణప్రకారతాయాం పర్యాప్తమితి సాధారణలక్షణసమన్వయః॥ అయం నిత్యత్వతదభావవిషయకజ్ఞానవాన్ నిత్యాకారకజ్ఞానాన్యవహితోత్తరం యోఽయం నిత్యోన
వేతి సంశయః నిత్యత్వతదభావవిషయకజ్ఞానవాన్న నిత్య ఇతి బాధనిశ్చయవదాకారకత్వాన్నః తాదృశసంశయజనకతానవచ్ఛేదకత్వస్య తాదృశసంశయస్య సాధ్యప్రకా
రతానిరూపితవిశేష్యతావచ్ఛేదకేతరత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపితత్వస్య చ ఇతరత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపితనిత్యత్వతదభావవిషయకజ్ఞానత్వావచ్ఛిన్నప్రకార
తాయాం సత్త్వాత్ తత్ప్రకారతాయాం నిరూపితోభయసంబంధేన సాధ్యసంశయవిశిష్టాన్యత్వమితి న తత్ప్రకారతామాదాయ నిత్యత్వసాధ్యజ్ఞానే అతివ్యాప్తిః సంశయ
యవ్యాప్యావచ్ఛిన్నవిశేష్యతయా వ్యాప్యావచ్ఛిన్నప్రకారకజ్ఞానానవహితోత్తరత్వస్య నివేశాద సాధారణధర్మవత్తాజ్ఞానానవహితోత్తరసంశయవిశిష్టస్య సాధా
రణ్యావచ్ఛిన్నప్రకారతాయాం సత్త్వేపి సాధారణలక్షణసమన్వయః ఏవంచ సాధారణధర్మవత్తాజ్ఞానజన్యతావచ్ఛేదకకోటౌ అసాధారణధర్మవత్తాజ్ఞానజన్యసం
శయే వ్యభిచారవారణాయ సాధారణధర్మవత్తాజ్ఞానానవహితోత్తరత్వస్య నివేశితత్వాత్॥ పక్షవిశేష్యకత్వాదేః ప్రయోజనవిరహేణ అనివేశనియ్యోపయోపా

ತತ್ಪ್ರತಸ್ಸು ವಿಶಿಷ್ಟಪ್ರತಿಯೋಗಿಕಾಭಾವವಿಷಯಕಜ್ಞಾನವಾನ್ನಿತ್ಯವೃತ್ತಿತದಭಾವವಿಷಯಕಜ್ಞಾನವಾನಯಮಿತ್ಯಾದಿಸ್ಥಲೇ ಪ್ರತಿಸಂಶಯವಾರಣಾಯ ಇತಿ ಪ್ರಸಂಗವಾರಣಾರ್ಥಂ
ಜನ್ಯತಾಯಾಂ ಸಂಶಯತ್ವಾವಚ್ಛಿನ್ನವಿಶೇಷಣತಾವಚ್ಛೇದಕತಾಘಟಿತನಿರುಕ್ತೋಭಯಸಂಬಂಧೇನ ಜನ್ಯತಾವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಿಶೇಷ್ಯತಯಾ ಜನಕ ಏವ ಪ್ರವೇಶ್ಯ ಇತಿ

ವಿತಾಯಾಂ ಯಾ ಜನಕತಾ ತನ್ನಿರೂಪಿತಾ ಅವಚ್ಛೇದಕತಾವಚ್ಛಿನ್ನ ವಿಶೇಷ್ಯತಾತ್ವಾವಚ್ಛಿನ್ನನಿಷ್ಠ ಜನಕತಾವಚ್ಛೇದಕೀಭೂತಾ ಯಾ ಪ್ರಕಾರತಾ ತದವಚ್ಛೇದಕತಾಪರ್ಯಾಪ್ತ್ಯಧಿಕರಣಧರ್ಮವತ್ವಸ್ಯ ನಿ
3 ವೇಶಾನ್ನ ಪ್ರಾಗುಕ್ತಕ್ರಮೇಣ ದೋಷಃ ತಾದೃಶಸಮಾನಾಧಿಕರಣಾಲಂಬನಸಂಶಯನಿರೂಪಿತಾಯಾಂ ಯಾ ಜನಕತಾ ತನ್ನಿಷ್ಠವಸ್ತುಭಾವಸಮಾನಾಧಿಕರಣಾವಚ್ಛಿನ್ನಪ್ರಕಾರತಾಶಾಲಿಜ್ಞಾನತ್ವಾವಚ್ಛಿನ್ನಜ
ನಕತಾಯಾಂ ಅವಿಪ್ರತಿಷ್ಠವೃತ್ತಿ ಇತಿ ಜನಕತಾವಚ್ಛೇದಕೀಭೂತಪ್ರಕಾರತಾವಚ್ಛೇದಕತಾಪರ್ಯಾಪ್ತ್ಯಧಿಕರಣಧರ್ಮವತ್ವಸ್ಯ ನಿರೂಪಿತವಿರಹಾದಿತ್ಯ ಪ್ರಕೃತೇ ಚೇತ್ । ಅಯಂ ಪ್ರಸ್ಥಲವಿಶೇಷ್ಯತಾ
3 ಧಾರಣಧರ್ಮವತ್ತಾಜ್ಞಾನಾದೇವ ಸಾಧ್ಯಸಂಶಯಃ ನ ತು ಸಾಧಾರಣಧರ್ಮವತ್ತಾಜ್ಞಾನಾತ್ ಪ್ರಸಾಧಾರಣಧರ್ಮವತ್ತಾಜ್ಞಾನಾನ್ಯವಹಿತೋತ್ತರಕ್ಷಣಸ್ಯ ಸಾಧಾರಣಧರ್ಮವತ್ತಾಜ್ಞಾನಜನ್ಯ
ತಾವಚ್ಛೇದಕಕೋಟೌ ಪ್ರವೇಶಪ್ರಯೋಜನವಿರಹಾತ್ ಉಪಪತ್ತಿ । ಧರ್ಮಿಕಸಾಧ್ಯಸಂಶಯತ್ವಮೇವ ಸಾಧಾರಣಧರ್ಮವತ್ತಾಜ್ಞಾನಜನ್ಯತಾವಚ್ಛೇದಕಂ ತಾದೃಶಸ್ವಾನಿರೂಪ್ಯೋಭಯಸಂಬಂಧೇನ ಜ
ನ್ಯತಾವಿಶಿಷ್ಟಾಯಾಂ ಜನಕತಾ ತದವಚ್ಛೇದಕತಾಪರ್ಯಾಪ್ತ್ಯಧಿಕರಣಧರ್ಮವತ್ವಮೇವ ನಿವೇಶ್ಯಮಿತಿ ಯತ್ತು ಅಸಾಧಾರಣಧರ್ಮವತ್ತಾಜ್ಞಾನಾದಪಿ ಸಂಶಯೋ ಜಾಯತೇ ತತ್ರ ಸಾಧಾರಣ
ಧರ್ಮವತ್ತಾಜ್ಞಾನಜನ್ಯತಾವಚ್ಛೇದಕಕೋಟೌ ಅಸಾಧಾರಣಧರ್ಮವತ್ತಾಜ್ಞಾನಾನ್ಯವಹಿತೋತ್ತರಕ್ಷಣಸ್ಯ ಅವಶ್ಯಂ ನಿವೇಶನೀಯತ್ವಾತ್ । ತತ್ರ ಜ್ಞಾನವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಾವಚ್ಛಿನ್ನತ್ವಂ ಸಂಶಯನಿಷ್ಠಜನ್ಯ
ತಾಯಾಂ ನಿವೇಶ್ಯಮಿತಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಧರ್ಮಿತಾವಚ್ಛೇದಕೇ ಅತಿವ್ಯಾಪ್ತಿವಾರಣಸಂಭವಾತ್ ಧರ್ಮಿತಾವಚ್ಛೇದಕಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಜನ್ಯತಾವಚ್ಛೇದಕಕೋಟೌ ಜ್ಞಾನವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರವೇಶಾತ್ ಏವಂ ಚ ಸ್ಥಲವಿಶೇಷಾನುಸಾ
ರೇಣ ಚ ಯಯೋಕ್ತಲಕ್ಷಣಘಟಯಂ ತಯೋರಾವರ್ತ ಧರ್ಮಿತಾವಚ್ಛೇದಕೇ ನಚ ನಾ ಸಂಭವಾತ್ ಧರ್ಮಿತಾವಚ್ಛೇದಕೇ ಅತಿಪ್ರಸಂಗವಾರಣಾಯ ಯತ್ನೋ ದ್ವಯೋಪಸ್ಥಾಪಕತ್ವವಿಶೇಷಣಂ
ತಥಾ ನ ದೋಷ ಇತಿ ಮೇವೇತಿ ಗದಾಧರಸ್ಯ ಆಶಯಂ ವರ್ಣಯಂತಿ । ಪರೇ ತು ಯಾದೃಶಾಪಾವಚ್ಛಿನ್ನವಿಶೇಷ್ಯತಾನಿರೂಪಿತಪ್ರಕಾರತಾಶಾಲಿಜ್ಞಾನಾನ್ಯವಹಿತೋತ್ತರಸಾಧ್ಯಸಂಶಯವಿಶಿಷ್ಟಾ
ನ್ಯಪದಧರ್ಮಾಪಾವಚ್ಛಿನ್ನವಿಶೇಷ್ಯತಾನಿರೂಪಿತಾಯಾಂ ತದ್ಧರ್ಮಾಪಾವಚ್ಛಿನ್ನಪ್ರಕಾರತಾ ತಾದೃಶಪ್ರಕಾರತಾವಚ್ಛೇದಕೀಭೂತಧರ್ಮವತ್ವಮೇವ ಸಮ್ಯಗ್ಭಿಚಾರಕತ್ವಂ ಸಂಶಯವಿಶಿಷ್ಟತ್ವಂ ಚ ಸ್ವನಿರೂ

తేనవహ్నివ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగిజలత్వావచ్ఛిన్నవిషయతాకనిశ్చయస్య స్వపాత్రదత్వేసామానాధికరణ్యేనవహ్న్యనుమితింప్రతిప్రతిబంధకత్వే తద్వద్ధర్మితావచ్ఛేదక
కహేతుమత్తానిశ్చయకాలీనయోర్ద్వయోర్విశిష్టవిషయకనిశ్చయసామాన్యాంతర్గతపాత్రదత్వసామానాధికరణ్యేనజలవత్తానిశ్చయకాలీనసాధారణ్యవిషయ
కనిశ్చయస్య స్వసమానకాలీనహేతుమత్తానిశ్చయధర్మితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నధర్మికవహ్న్యనుమితిసామాన్యాంతర్గతపాత్రదత్వసామానాధికరణ్యేనవహ్న్య
నుమితింప్రత్యవిరోధిత్వాదసాధారణ్యావ్యాప్తిరుక్తపరిహారాయైవేతివాచ్యం ॥ సధర్మితావచ్ఛేదకకహేతుమత్తానిశ్చయపదేనకించిద్ధర్మవిశిష్టాయాంహేతుమ
వచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారతాతాదృశప్రకారతాకానిశ్చయస్యవివక్షితత్వాత్ ॥ కించిద్ధర్మిత్వేశిష్టంచస్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపితత్వస్వవ్యాపకహేతుప్రతి
యోగికహేతుతావచ్ఛేదకసంబంధావచ్ఛిన్నత్వఏతదుభయసంబంధేనతద్భావవత్పాత్రదత్వసామానాధికరణ్యేనజలవత్తానిశ్చయోఽయంజలత్వావచ్ఛిన్నప్రకా
రతాయాంపాత్రదత్వస్యస్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాసంబంధేనసత్త్వేఽపిస్వవ్యాపకహేతుప్రతియోగికహేతుతావచ్ఛేదకసంబంధావచ్ఛిన్నత్వస్యసత్త్వాన్నవిరోధిత్వోభ
యసంబంధేనకించిద్ధర్మవిశిష్టత్వమితిపాత్రదత్వసామానాధికరణ్యేనజలవత్తానిశ్చయకాలీనసాధారణ్యవిషయకనిశ్చయస్యమాదాయనదోషః ॥ అత్రద్ర
వ్యత్వధర్మితావచ్ఛేదకపాత్రదత్వవ్యాపకజలప్రతియోగిసంయోగసంబంధేనజలప్రకారకనిశ్చయస్యప్రమాణికత్వేతాదృశనిశ్చయకాలీనాసాధా
రణ్యవిషయకనిశ్చయస్యస్వసమానకాలీనహేతుమత్తానిశ్చయధర్మితావచ్ఛేదకద్రవ్యత్వావచ్ఛిన్నధర్మికవహ్న్యనుమితిసామాన్యవిరోధిత్వాదసాధా
రణ్యావ్యాప్తిరతస్స్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపితత్వస్వసంబంధకత్వేతద్ద్వయోభయప్రవేశనేనసధర్మితావచ్ఛేదకకహేతుమత్తానిశ్చయాత్మకతయోర్ద్వ

౮

ధ్రువత్వే ఉభయోరపి సత్త్వాత్తాదృశనిశ్చయసామాన్యాభావేన హేతుమత్తానిశ్చయధర్మితావచ్ఛేదకతావాన్పునర్ధర్మితావచ్ఛేదకతాతత్సాధ్యానుమితిరప్రసి
ద్ధేః ఇష్టవాంశ్చైవ ధూమాభావవాన్ ధూమవ్యాప్యవాన్ వహ్నిమాన్ వహ్న్యభావవానిత్యనుమితేరేకదా అనుదయాత్ వహ్నిధర్మికధూమాభావవత్త్వబుద్ధిం ప్రతి వహ్ని
ధర్మికధూమవ్యాప్యవత్తానిశ్చయత్వేన ప్రతిబంధకత్వేఽపి ప్రతిబంధకీభూతజ్ఞానప్రతిబధ్యీభూతజ్ఞానయోరేకదా అనుత్పాదస్య సర్వసంమత
త్వాదితి చేన్న యాదృశవిశిష్టవిషయకనిశ్చయే యత్కించిద్ధర్మావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాకవిశేష్యతాకహేతుమత్తానిశ్చయకాలీనాన్యత్వనివేశేనైవ ధూ
మాభావవాన్ వహ్నిమాఞ్జలవాన్ ధూమవ్యాప్యవాన్ వహ్నిమాఞ్జలవానితి నిశ్చయకాలీనయాదృశవిశిష్టవిషయకనిశ్చయస్య తాదృశవిశిష్టవిషయక
నిశ్చయసామాన్యాంతర్గతత్వేన ధర్మ్యంశే శక్యత్వాన్న దోషః న చ వహ్నిమాఞ్జలవన్నవత్త్వాభావీనవహ్నిమాఞ్జలాదిత్యుభయజలవన్నవత్త్వాభావీనవహ్ని
వ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగిజలే అవ్యాప్తిః తాదృశవిశిష్టవిషయకనిశ్చయస్య కించిద్ధర్మావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాకవిశేష్యతాకహేతుమత్తానిశ్చయ
కాలీనాన్యత్వవిరహాదితి వాచ్యం ॥ యాదృశవిశిష్టవిషయకత్వవ్యాపకీభూతా యత్కించిద్ధర్మావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకతాకవిశేష్యతాకహేతుప్రకారతాతా
దృశప్రకారతాశాలినిశ్చయకాలీనాన్యత్వస్య యాదృశవిశిష్టవిషయకనిశ్చయస్య విశేషణీయత్వాత్ తథా చ జలవన్నవత్త్వాభావీనవహ్నివ్యాపకీభూతాభా
వప్రతియోగిజలత్వావచ్ఛిన్నవిషయకత్వవ్యాపకతానతాదృశాసాధారణ్యవిషయకజ్ఞానీయజలవత్త్వ॥నవత్త్వవిషయతా కింతు జ్ఞానాంతరీయవిషయతై
వ తాదృశవిషయతాశాలిజ్ఞానసమానకాలీనాన్యత్వం తాదృశాసాధారణ్యవిషయకజ్ఞానే అక్షతమేవ న చ వహ్నిధర్మిసామానాధికరణ్యేన జలవత్తానిశ్చయతా

యద్ధర్మికతావచ్ఛేదకాయియప్రత్యేకంతత్తద్ధర్మావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపితకోంశప్రకారితావ్యాపకేసతియాదృశవిశిష్టవిషయత్వావ్యాపకతాయాంవిష
యతాతన్నిష్ఠసప్రకారకజ్ఞానేవిశేషణతాచారిగౌరవం౹తేనచిత్రత్వస్యతాంబులవానితిసమూహాలంబనాయాదృశశేవిశిష్టవిషయతేనిశ్చయేసమానకాలీనేహే
తుమత్త్వానిశ్చయేయద్ధర్మికతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నధర్మికసాధ్యానుమితిత్వవ్యాపకప్రతిబధ్యత్వప్రనిధానతాదృశనిశ్చయేయద్ధర్మికతావచ్ఛేదకతాకావ్యాపకధ
ర్మికతావచ్ఛేదకతాకానుమితివ్యాపకత్వంనప్రతిబధ్యతాయాంనివేశ్యేతిపరంత్వసద్ధర్మికతావచ్ఛేదకతేహేతుమత్త్వానిశ్చయేకాలీనయాదృశవిశిష్టవిష
యతేనిశ్చయేసామాన్యంస్యసమానకాలీనహేతుమత్త్వానిశ్చయేయద్ధర్మికతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతకసాధ్యానుమితిత్వవ్యాపకత్వంతాదృశశ్లేషిష్టత్వంసవ్యభిచార
త్వంవ్యాపకత్వంచతాదృశానుమితినిష్ఠచ్ఛేదప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వరూపం౹అవచ్ఛేదకతాచస్వనిరూపితప్రతిబధ్యత్వసంబంధావచ్ఛిన్నతద్గాచతా
దృశసమూహాలంబనాత్మకహేతుమత్త్వానిశ్చయేకాలీనాసాధారణ్యవిషయతేనిశ్చయేస్వస్వనిరూపితప్రతిబధ్యత్వసంబంధేనస్ఫుటోపవిష్టాయాః
వహ్నిరూపవిష్టమానితిప్రత్యక్షానుమితిష్వసత్త్వాత్తాదృశనిశ్చయేతాదృశానుమితిత్వవ్యాపకత్వంనిరాక్రియ౹ఏవంచస్వసమానకాలీనహేతుమ
త్త్వానిశ్చయేస్వచ్ఛిన్నత్వానుపాదానేచపర్వతోంబులవద్వృదతాలీనవహ్నిమాన్ బులావిషప్రబులవద్వ్రదతాలీనవహ్న్యభావవద్వ్రదరూపబాధేనా
తివ్యాప్తిః౹తాదృశబాధవిషయతేనిశ్చయేసామాన్యంతగ్రతస్యఘటోంబులవానితినిశ్చయేకాలీనస్యతస్యస్వసమానకాలీనహేతుమత్త్వానిశ్చయే

శవిశిష్టవిషయకనిశ్చయసామాన్యంప్రతిహేతుతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారతానిరూపితవిశేష్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాకసాధ్యానుమితిసామాన్యవిరోధిత్వే
వాస్తు స్వధర్మితావచ్ఛేదకస్య ద్వయోరుపాదానమితి చేన్న యాదృశవిశిష్టవిషయకనిశ్చయయోర్యాదృశవిశిష్టవిషయకత్వవ్యాపకీభూతవిషయతాశాలిత్వ
మవశ్యం నివేశనీయమన్యథా జాతిమాన్ వహ్నివ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగిజాతిమాన్ ధూమాభావవద్వృత్తిరితి సాధారణాసాధారణవిషయక
జ్ఞానయోరనుమిత్యప్రతిబంధకత్వాదసంభవాపత్తేః ఏవం చ సాధారణవిషయకత్వవ్యాపకీభూతవిషయతాశాలిత్వస్య సధర్మితావచ్ఛేదకత్వే హేతుప్ర
కారకాసాధారణ్యనిశ్చయే విరహాదసంభవాపత్తేః సధర్మితావచ్ఛేదకత్వే హేతుప్రకారకత్వవిశిష్టయాదృశవిశిష్టవిషయకత్వవ్యాపకీభూతవిషయ
తాశాలిత్వం నివేశ్య సధర్మితావచ్ఛేదకత్వే హేతుమత్తానిశ్చయాత్మకయోర్యాదృశవిశిష్టవిషయకనిశ్చయే అవ్యాపకీభూతవిషయతాశాలిత్వసత్త్వా
దంశతః సమానాధికరణం సధర్మితావచ్ఛేదకత్వే హేతుమత్తావిషయకత్వవిశిష్టయాదృశవిశిష్టవిషయతాయాః ఘటోఽంజులవానితి నిశ్చయాత్మకసాధా
రణ్యవిషయకజ్ఞానే పత్రమోఽంజులవానితి నిశ్చయాత్మకసాధారణ్యవిషయకజ్ఞానే తిప్రత్యేకం సత్త్వాత్ తత్ర చ ప్రత్యేకం జులవద్వృత్తివిషయతాయాః
జులవద్వృత్తివిషయతాయాః శబ్దభావసత్త్వాబాధేనాన్వయేన సమ్యగ్హేతుమద్ధర్మితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిషయతాయాదృశవిశిష్టవిషయత్వవ్యాపనితాభవ
త్తలయోస్సత్త్వస్తత్రాపి సధర్మితావచ్ఛేదకత్వే హేతుమత్తానిశ్చయాత్మకయోర్యాదృశవిశిష్టవిషయకనిశ్చయే అసత్త్వాదసంభవాపత్తేః హేతుమత్తానిశ్చ

సిద్ధాంతలక్షణం ౧౨

త్భూతాభావప్రతియోగిజలాతివ్యాప్తేః వారణం సంభవతి తత్ర తద్ధర్మికతద్వహ్నిమత్త్వబుద్ధిం ప్రతి తత్తద్ధర్మికతజ్జలప్రకారకనిశ్చయవిశిష్టజలధ
ర్మికతద్వహ్నివ్యాపకత్భూతాభావప్రతియోగిత్వప్రకారకనిశ్చయత్వేన ప్రతిబంధకత్వాత్ తాదృశనిశ్చయస్య తాదృశవిశిష్టసాధ్యగ్రహవిరోధిత్వ
స్యానుభవసిద్ధత్వాదితి వాచ్యం ఏవం సతి పర్వతో వహ్నిమద్ధ్రదత్వాన్న వహ్నిమాన్ జలవద్ధ్రదత్వాన్న జలాదిత్యత్ర వహ్నివ్యాపకత్భూతాభావప్రతియో
గిజలరూపాసాధారణ్యవిషయకజ్ఞానస్యాపి నిరుక్తరూపేణ తాదృశసాధ్యతావచ్ఛేదకవిశిష్టసాధ్యజ్ఞానవిరోధిత్వాత్ తాదృశాసాధారణ్యాతి
వ్యాప్తిరేతాదృశజ్ఞానస్య వైశిష్ట్యానవచ్ఛిన్నం యద్విశిష్టసాధ్యగ్రహవిరోధిత్వం తదభావ ఏవావశ్యం నివేశనీయః ఏవం చ యథా తాదృశాసాధారణ్యా
పర్వతో వహ్నిమద్ధ్రదత్వాన్న వహ్నిమాన్ జలవద్ధ్రదత్వాన్న జలాదిత్యత్రాలక్షణసంగతిః తథా పర్వతో వహ్నిమద్ధ్రదత్వాన్న ధూమవాన్ వద్ధ్రదత్వా
న్న జలాదిత్యత్రాపి వహ్నివ్యాపకత్భూతాభావప్రతియోగిజలే అతివ్యాప్తిర్దుష్పరిహారా ఏతేతి చేన్న సాధ్యతావచ్ఛేదకవిశిష్టవిషయకగ్రహ
త్వవ్యాపకత్వస్యానుమితినిష్ఠప్రతిబధ్యతాయాం నివేశనీయత్వేన పర్వతో వహ్నిమద్ధ్రదత్వాన్న ధూమవాన్ జలవద్ధ్రదత్వాన్న జలాదిత్య
త్ర వహ్నివ్యాపకత్భూతాభావప్రతియోగిజలే అతివ్యాప్తివారణాసంభవాత్ సాధ్యతావచ్ఛేదకవిశిష్టవిషయకనిశ్చయస్య తద్ధర్మిక
వహ్నిప్రకారకబుద్ధిత్వావచ్ఛిన్నాయాం ప్రతిబధ్యతాయాం నిరూపితప్రతిబంధకత్వస్య సత్త్వేన తత్రాపి వ్యాప్తిసంభావనీయాస్తత ప్రతిబ
ధ్యతా ఘటనసాధ్యతావచ్ఛేదకవిశిష్టగ్రహత్వవ్యాపి వాణిజ్యేతి పర్వతో వహ్నిమద్ధ్రదత్వాన్న వహ్నిమాన్ జలవద్ధ్రదత్వాన్న లాంబుదిత్యత్ర

ధర్మితావచ్ఛేదకీభూతస్వరూపత్వావచ్ఛిన్నధర్మికత్వవత్త్వానుమితౌ స్వనిరూపితప్రతిబధ్యతాసంబంధేనాసత్త్వాత్ స్వనిరూపితప్రతిబధ్యతాసంబంధే
న తాదృశానుమితిత్వవ్యాపకత్వే బాధాభావాత్ ఏవంచ స్వభిన్నత్వే స్వహేతుమత్తానిశ్చయే నివేశనప్రయోజనాభావాత్ పర్వతోజలవద్ధ్రదత్వాదిన
౬ వహ్నిమాన్ జలవిత్వప్రజలవద్ధ్రదత్వాదిన వహ్నివ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగి జలత్వేఽభావో వహ్నిమాన్ వహ్నిరిత్యత్ర ప్రతియోగితాసం
బంధేన వహ్నిహేతుకత్వప్రవేశే సంయోగసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకతద్వత్త్వాభావవన్నిరూపితప్రతియోగిత్వసంబంధావచ్ఛిన్నవృత్తితావచ్ఛే
6 దకత్వాదేనాంతాను పాదానేపినా వ్యాప్తిః ॥ తాదృశనిశ్చయసామాన్యే వహ్నినిరూపితప్రతిబధ్యతాసంబంధేన తాదృశానుమితిత్వవ్యాపక
త్వే ఇతి బహ్వ్రీబాధాభావాత్తత్ర సంభవదానసాచ్ సంగతి దుష్ప్రరివర్ణైవేత్యాపిపత్తిం సమవాయేన వహ్నిమద్ధ్రదత్వాదిన స్వరూపేణ జలవద్ధ్రదత్వాదిన జలా
దిత్వప్రవహ్నివ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగి జలత్వేతి వ్యాప్తిః ॥ సధర్మితావచ్ఛేదకత్వే హేతుమత్తానిశ్చయసామాన్యే వత్రావద్ధర్మికజల
ప్రకారకత్వయాం తాదృశనిశ్చయవాదిన వహ్నివ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగిజలనిశ్చయసామాన్యే వ స్వసమానవాదిన హేతుమత్తానిశ్చ
యధర్మితావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నధర్మినియతత్వవత్త్వవగాహానిరుక్తానుమితిసామాన్యవిరోధిత్వాత్ తేన చప్రదః కాంచనమయవహ్నిమాన్ నిత్య
త్రకాంచనమయత్వాభావవత్త్వవిశిష్టరూపసాధ్యవిశేషణేపి దావతి వ్యాప్తిః వారణే ధర్మమవశ్యం నద్వభిచారయుక్తే సాధ్యతావచ్ఛేదకవిశిష్టాసా
ధనప్రవావిరోధిత్వం నివేశనీయం ఏవంచ తద్విశేషణేనైవ వహ్నిధూమవహ్నిమద్ధ్రదత్వాదిన స్వరూపేణ జలవద్ధ్రదత్వాదిన జలత్వాదిత్వప్రవహ్నివ్యాపక

(త జలవిషయతానిరూపితవ్యాపకత్వవిషయతానిరూపితవృత్తిరూపవిషయతానిరూపితవహ్న్యభావవిషయతాశాలినిశ్చయత్వేన)

నిరూపితవహ్న్యభావనిష్ఠవిషయతాశాలినిశ్చయవిశిష్టత్వం తద్ధర్మికజలప్రకారకనిశ్చయత్వే జలవ్యాపకీభూతవహ్న్యభావ ఇతి నిశ్చయవిశిష్టజలవద్ధ్రువ
విషయకనిశ్చయస్య జలవానవహ్న్యభావవానితి సంసర్గతావచ్ఛేదకత్వాభ్య జలవ్యాపకత్వవిషయతానిరూపితతాదృశవహ్న్యభావవిషయతాశా
లినిశ్చయవిశిష్టజలవద్ధర్మికవిషయకనిశ్చయస్య చకేరూపేణ ప్రతిబంధకత్వాత్ జలవ్యాపకత్వవిశిష్టవహ్న్యభావప్రతియోగికవిశేషణతావిశేషసం
బంధేన వహ్న్యభావవిశిష్టజలవత్త్వరూపస్య జలవ్యాపకత్వవిశిష్టవహ్న్యభావత్వరూపతాదృశవిశిష్టాంతర్గతముపాత్తైతన్నతాదృశవిశిష్టాంతర్గతాఘటిత
విశిష్టవిశేషణే నైవ వారణాత్ జలవ్యాపకత్వవహ్న్యభావస్య వహ్న్యభావాభావవద్వృత్తి జలత్వలక్ష్యమితిప్రతిబంధకత్వైక్యవివక్షితం అనుగమప్రకారస్తు
యాదృశవిశిష్టవిషయకనిశ్చయత్వవ్యాపకం ప్రకృతానుమితివిశిష్టాన్యత్వం తాదృశవిశిష్టత్వం అనుమితివైశిష్ట్యం చ స్వప్రతిబంధకత్వస్వీయసాధ్యతావచ్ఛే
దకావచ్ఛిన్నప్రకారతానిరూపితవిశేష్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపితహేతుతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారతాశాలినిశ్చయత్వోభయసంబం
ధేన తద్భావచ పర్వతో వహ్నిమాన్ జలాదిత్యత్ర వహ్నివ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగిజలత్వావచ్ఛిన్నవిషయకనిశ్చయస్య సద్ధర్మికతావచ్ఛేదకహేతుమత్తానిశ్చ
యాత్వేన స్వస్వప్రతిబంధకత్వసంబంధేన పర్వతో వహ్నిమానిత్యనుమితివిశిష్టత్వేన స్వీయసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారతానిరూపితవిశేష్యతావచ్ఛేదకీ
భూతవత్త్వాదత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యజలప్రకారకనిశ్చయత్వేన చ సంబంధేన తాదృశానుమితివిశిష్టత్వాభావాన్నిరుక్తోభయసంబంధేన అనుమితివిశిష్టాన్యత్వప
క్షపతేవ ఏవం పర్వతో జలవానితి నిశ్చయత్వేన వహ్నివ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగిజలత్వావచ్ఛిన్నవిషయకనిశ్చయస్య స్వీయసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్ర

విష్ణ్వవ్యాపకీభూతాభావప్రతియోగిజలవద్ధ్రదత్వేనజాలత్వఘ్నసమస్యయస్పృష్టంజలవద్ధ్రదత్వేనజలవానితినిశ్చయత్వేనతాదృశవిశిష్టవి
షయకనిశ్చయస్యతదనుమానత్వేనవాతుతత్రనిశ్చయధర్మితావచ్ఛేదకీభూతపక్షతావచ్ఛిన్నధర్మికసాధ్యానుమితిప్రతిబంధకత్వాత్సత్త్వేనన
౭ చవహ్నిమాన్జలవద్ధ్రదత్వేజలవానితినిశ్చయత్వేనతాదృశాసాధారణ్యవిషయకనిశ్చయస్యాపితాదృశనిశ్చయసామాన్యాంతర్గతత్వతయా
7 తఘనమానత్వేనవాతుతత్రనిశ్చయధర్మితావచ్ఛేదకీభూతపక్షతావచ్ఛిన్నధర్మికతాదృశసాధ్యానుమితిప్రతిబంధకతాయాఃతాదృశ
స్వనిశ్చయసాధ్యతావచ్ఛేదకవిశిష్టసాధ్యప్రకారతాప్యవ్యాపకత్వఘటితత్వేనాతత్రప్రతివాద్యవ్యాప్తిదుష్పరిహారైవేతివాచ్యంసాధ్యతావచ్ఛేదకవిశిష్టసాధ్య
ప్రకారానిష్ఠవిరహప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వాయుద్ధమాఽన్యస్తత్రధర్మావచ్ఛిన్నవిశేష్యత్వేనవాతుతావచ్ఛేదకత్వావచ్ఛిన్నప్రకారతానిరూపితస్యధర్మితావచ్ఛేదక
త్వేనవాతుతత్రనిశ్చయెనివేశనీయస్యవ్యాప్తిఘటకప్రతియోగితావచ్ఛేదకతాచస్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతాకత్వసంబంధావచ్ఛిన్నాత్రవానితరాభావవద్ధ్రదో
జలవద్ధ్రదత్వేనజలవానితినిశ్చయేప్రకృతసాధ్యప్రకారానిష్ఠవిరహప్రతియోగితానిరూపితస్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యత్వేతద్వావచ్ఛిన్నావచ్ఛేదకత్వాభావవిశిష్టప్ర శ్రీ
దత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యత్వేనవాతుప్రకారకఘసత్త్వాత్తాదృశజ్ఞానత్వేనతాదృశాసాధారణ్యవిషయకనిశ్చయమాత్రాయాఃప్రతిబంధకతావాప్తిః హ్మీ
నచవహ్నిమద్ధర్మికత్వవ్యాప్తిమత్తత్రబుద్ధింప్రతిజలావచ్ఛేదేనవహ్న్యభావవత్తానిశ్చయస్యాపివహ్నిధర్మికజలప్రకారకనిశ్చయవిశిష్టత్వేనప్రతిబంధకతా ౧౦
యాఃవహ్నిమద్వ్యాప్యమాఽజలావిశిష్టత్వవహ్న్యభావవజ్జలవత్త్వేవాప్తిరితివాచ్యంవహ్నిధర్మికవ్యాప్తిమత్తత్రబుద్ధింప్రతిజలవ్యాపకత్వవిషయతా క

మా నాధికరణత్వేన జ్ఞాతహేతుమత్తానిశ్చయత్వావచ్ఛిన్నాసాధారణ్యవిషయకనిశ్చయత్వ తాదృశహేతుప్రకారతాకానిశ్చయత్వావచ్ఛిన్నవిశేషకాణ్నిరుక్తోభయసంబంధేన సాధ్యానుమితి
విశిష్టాన్యత్వముక్తమితి నాసాధారణ్యే వ్యాప్తిరిత్యలం పల్లవితేన । నవీనాస్తు యాదృశవిశిష్టవిషయకనిశ్చయత్వవ్యాపకత్వం హేతుమత్తానిశ్చయవిశిష్టాన్యత్వం తాదృశ
విశిష్టత్వం హేతుమత్తానిశ్చయవైశిష్ట్యం తు స్వసమానకాలీనత్వ స్వీయహేతుతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారతానిరూపితవిశేష్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతకసాధ్యాను
మితిత్వవ్యాపకప్రతిబధ్యతానిరూపితప్రతిబంధకతాశాలిత్వోభయసంబంధేన తథా చ హేతుమత్తానిశ్చయత్వావచ్ఛిన్నాసాధారణ్యవిషయకనిశ్చయస్సమాన
కాలీనత్వసంబంధేన హేతుమత్తానిశ్చయవైశిష్ట్యవిరహాసత్వాదితి హేతుమత్తానిశ్చయస్సమానకాలీనయాదృశవిశిష్టవిషయకనిశ్చయే చ స్వీయహేతుతావచ్ఛే
దకావచ్ఛిన్నప్రకారతానిరూపితవిశేష్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిశేష్యతకసాధ్యానుమితిత్వవ్యాపకప్రతిబధ్యతానిరూపితప్రతిబంధకతాశాలిత్వసంబంధేన హే
తుమత్తానిశ్చయవైశిష్ట్యాభావాత్ ॥ నిరుక్తోభయసంబంధేన హేతుమత్తానిశ్చయవిశిష్టాన్యత్వస్య సాధారణ్యవిషయకనిశ్చయత్వవ్యాపకత్వమితి సాధారణ్య
లక్షణసమన్వయ ఇత్యాహుః ॥ ఏతన్మతే సాధ్యానుమితిత్వవ్యాపకత్వప్రవేశావశ్యకత్వే నిరుక్తోభయసంబంధేన అనుమితివిశిష్టాన్యత్వమితి వ్యతిరేకతాదృ
శానుమితిత్వవ్యాపకత్వస్య ప్రవేశ ఇతి విశేషః ॥ అత్ర సత్త్వం గగనవత్త్వాదిత్యత్ర సత్త్వత్వావచ్ఛేదేన గగనాభావరూపబాధవిషయకనిశ్చయసాధారణ్యేనైవ సా
ధ్యానుమితిసామాన్యవిరోధిత్వం వక్తవ్యం తాదృశబాధనిశ్చయప్రతిబధ్యతావచ్ఛేదకకోటౌ సత్త్వత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతకత్వస్య ప్రవేశాత్ ఘటో గగనవానిత్యాకారకబు
ద్ధిం ప్రత్యపి తాదృశబాధనిశ్చయస్య ప్రతిబంధకత్వాదితి సత్త్వత్వావచ్ఛేదేన గగనసాధ్యకస్థలే బాధే అతివ్యాప్తిరితి తాదృశతాదృశబాధబుద్ధేః హేతుధర్మ్యేవ సాధ్యసా

కారతానిరూపితవిశేష్యతావచ్ఛేదకీభూతపర్వతత్వావచ్ఛిన్నవిషయకత్వేహేతుప్రకారకనిశ్చయత్వావచ్ఛిన్నసంబంధేనపర్వతోవహ్నిమానిత్యనుమితివిశిష్టత్వస్యసత్త్వేపిసాధ్యప్రతిబం
౪ ధ్యకత్వసంబంధేనతాదృశానుమితివిశిష్టత్వాభావాన్నిరుక్తోభయసంబంధేనఅనుమితివిశిష్టాన్యత్వమితియాదృశవిశిష్టవిషయకనిశ్చయత్వావచ్ఛిన్నంనిరుక్తో
భయసంబంధేనప్రకృతానుమితివిశిష్టాన్యత్వేఅత్రతథాపర్వతోవహ్నిమాన్జలాదిత్యత్రతుధూమోజలవానితినిశ్చయత్వావచ్ఛిన్నపర్వతోవహ్న్యభావవానితిబాధ
8 నిశ్చయేసాధ్యప్రతిబంధకత్వస్యసాధ్యతావచ్ఛేదకతావచ్ఛిన్నప్రకారతానిరూపితవిశేష్యతావచ్ఛేదకీభూతధూమత్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యకజలప్రకారకనిశ్చయత్వావచ్ఛిన్నత్వో
భయసంబంధేనధూమధర్మికవహ్న్యనుమితివిశిష్టత్వస్యసత్త్వేనవహ్న్యభావవద్ధూమవిషయకనిశ్చయత్వావచ్ఛిన్నంనిరుక్తోభయసంబంధేనసాధ్యానుమితివి
శిష్టాన్యత్వమితిబాధేసత్ప్రతిపక్షేవానాతివ్యాప్తిఃస్వీయసాధ్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారతానిరూపితవిశేష్యతావచ్ఛేదకతాతద్వాశ్రయీభూతధర్మనిష్ఠహేతు
మత్తానిశ్చయీయధర్మితావచ్ఛేదకతాభసంబంధప్రతియోగికానిరవచ్ఛిన్న(ప్ర)పర్వతఏవధూమోజలవాన్వహ్నిరిత్యాకారకాత్వహ్న్యభావవద్భూతాభావప్రతియోగి
జలవిషయకనిశ్చయేజాతేపర్వతోనుమితౌనిరుక్తోభయసంబంధేనవైశిష్ట్యసత్త్వేపినాసాధారణ్యవ్యాప్తిః॥నచైవంపర్వతోజలవానిత్యాకారకపర్వ
త్వసామానాధికరణ్యేనజలాభావవానినిశ్చయత్వావచ్ఛిన్నసాధారణ్యవిషయకనిశ్చయేపర్వతత్వసామానాధికరణ్యేనవహ్న్యనుమితేర్నిరుక్తోభయసంబంధేనసత్త్వా
దసాధారణ్యేऽవ్యాప్తిరితితద్వత్త్వేపీతివాచ్యంసంబంధస్యస్వవిశిష్టహేతుతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారతాయాంస్వావచ్ఛిన్నవిశేష్యతానిరూపితత్వస్యవాపేక్ష
ణీయహేతుతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రతియోగికత్వేహేతుతావచ్ఛేదకసంబంధావచ్ఛిన్నత్వఏతదుభయసంబంధేనకించిద్ధర్మికవిశిష్టత్వస్యనివేశనీయత్వాత్తథాచపర్వతత్వసా

మానాధికరణ్యప్రకారవిరోధిత్వేన విరోధప్రకారకత్వే తుల్యమిత్యేవ సాధ్యసామానాధికరణ్యప్రకారవిరోధిత్వేన తాదృశబాధవారణమితి దీధితికృతామపి ప్రాయం తః కృ
తః తత్రయుక్తింబిధర్మావచ్ఛిన్నవిశేష్యకగగనప్రకారకబుద్ధిత్వావచ్ఛిన్నంప్రత్యేవ సత్త్వత్వావచ్ఛేదేన గగనాభావవత్తానిశ్చయస్య ప్రతిబంధకతయా సాధ్యాంశే నిర్ధర్మి
౮ తావచ్ఛేదకసాధ్యసామానాధికరణ్యప్రకారం ప్రతి తాదృశబాధజ్ఞానస్య ప్రతివిరోధిత్వాత్ సాధ్యసామానాధికరణ్యప్రకారవిరోధిత్వం తత్రాక్షతమితి తాదృశబాధే అ
తివ్యాప్తివారణం తాదృశవిశేషణేన న సంభవతీత్యతస్సాధ్యసామానాధికరణ్యప్రకారవిరోధిత్వవిశేషణావసానాన్నానుమితిసామాన్యవిరోధిత్వం తాదృశబాధవారణే
యదతం బదీధితికృతా తద్వాచ నిర్ధర్మితావచ్ఛేదకతానుమితేః ప్రమాదికేతయా సాధ్యానుమితిసామాన్యవిరోధిత్వం తాదృశబాధే అక్షతమేవ ననుసాధ్యతావచ్ఛేద
కావచ్ఛిన్నప్రకారతానిరూపితత్వంచ ధర్మావచ్ఛిన్నవిషయతానిరూపితవృత్తిత్వవిషయతానిరూపితకేంతు తావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిషయతాశాలిప్రకారసామాన్యవిరోధిత్వ
రూపసాధ్యసామానాధికరణ్యప్రకారవిరోధిత్వవిశేషణైవ విరోధస్య తాదృశబాధస్య చ వారణం సంభవతీతి కథం సాధ్యానుమితిసామాన్యవిరోధిత్వం ప్రదర్శితమితి తా
దృశబాధే అతివ్యాప్తివారణాం కృతం। సాధ్యానుమితౌ సాధ్యాంశే సధర్మితావచ్ఛేదకత్వనియమవత్తాదృశవిషయతాశాలిప్రకారరూపసాధ్యసామానాధికరణ్య
ప్రకారస్యాపి సాధ్యాంశే సధర్మితావచ్ఛేదకత్వనియమాదితి చేన్న సత్త్వం గగనవదాత్మనత్వాదాయ ప్రసమవాయేన గగనస్య సాధ్యతాసమవాయేనాత్మనో హేతు
తావత్ప్రసాధ్యసామానాధికరణ్యాభావరూపవిరోధస్య హేతుసామానాధికరణ్యాభావరూపవిరోధస్య వా ప్రసిద్ధ్యా తత్రాతివ్యాప్తేరసంభవేన తాదృశస్థలే సాధ్య
సామానాధికరణ్యప్రకారవిరోధిత్వం న దేయమేవ కింతు గగనాభావవత్త్వరూపబాధే అతివ్యాప్తివారణీయ లాఘవాత్ సాధ్యానుమితిసామాన్యవిరోధిత్వమేవ

వనివేశః ఆత్మనిష్ఠావృత్తిత్వరూపానిష్ఠా అతివ్యాప్తివారణంతు ఆత్మధర్మికవృత్తిమత్త్వ(గ్ర)హావిరోధిత్వవిశేషణేనైవ యత్రపిసాధ్యవిషయకత్వవిశిష్టహేతువిధి
యకానుమితిసామాన్యవిరోధిత్వవిశేషణేనైవ నిరుక్తబాధే ఆత్మనిష్ఠవృత్తిత్వే బాతివ్యాప్తివారణాసంభవేప్యర్థే సాధ్యానుమితిసామాన్యవిరోధిత్వాంశే
తుధర్మికవృత్తిత్వ(గ్ర)హావిరోధిత్వనివేశనం

साध्यसंदेहेतु

८

२-१९-५५